

žiace sa významné celosvetové akcie, predovšetkým na XVI. svetový filozofický kongres v západonemeckom Düsseldorfe a IX. svetový sociologický kongres, ktorý sa bude konať vo švédskej Uppsale r. 1978.

Väčšina diskusných príspevkov sa sústreďovala okolo teoretických problémov spojenia teórie a praxe v súvislosti s univerzálnym charakterom marxisticko-leninskej filozofie a sociológie. Diskusné príspevky sa riadili úsilím prispieť prostredníctvom výmeny skúseností filozofov a sociológov jednotlivých socialistických krajín k spoločnému cieľu: zdokonaľiť prácu na súčasných spoločensko-morálnych, ideologických a vedeckých úlohách. Vo vzťahu k týmto úlohám sa konali aj vzájomné pracovné konzultácie jednotlivých delegácií, ktoré sa týkali vzájomnej spolupráce medzi časopismi a okrem iného aj vzájomnej výmeny vedeckých informácií.

Treba zdôrazniť, že konferencia mala tvorivý pracovný charakter a všetci jej účastníci boli vedení úsilím riešiť nastolené problémy na báze marxizmu-leninizmu a pričínili sa o ďalšie prehĺbenie dobre sa rozvíjajúcej spolupráce medzi filozofickými a sociologickými časopismi socialistických krajín.

Delegátov prijal aj tajomník Krakowského výboru Poľskej zjednotenej robotníckej strany s. Jan Grzelak, ktorý ich oboznámil s najdôležitejšími vedecko-kultúrnymi a spoločensko-ideologickými problémami vojvodstva.

Nasledujúca porada redaktorov sa podľa dohody uzavretej v Mogilanoch bude konať v ZSSR v prvej polovici r. 1979. Jej hlavná téma sa určí dodatočne, po predbežných písomných konzultáciách.

—d. h.—

POTREBY ČLOVEKA V ROZVINUTEJ SOCIALISTICKEJ SPOLOČNOSTI

V dňoch 31. 10. — 1. 11. 1977 Slovenská filozofická spoločnosť, Slovenská sociologická spoločnosť, Slovenská ekonomická spoločnosť, Slovenská psychologická spoločnosť pri SAV a Socialistická akadémia SSR usporiadali na Táloch v hoteli Partizán na počesť 60. výročia VOSR vedeckú konferenciu *Socialistické životné potreby a rozvoj socialistickej spoločnosti*. Konferenciu otvorila predsedníčka Slovenskej sociologickej spoločnosti pri SAV, PhDr. J. Jančovičová, CSc. Zdôraznila, že konferencia má byť dôstojným príspevkom všetkých organizátorov k oslavám 60. výročia VOSR, má nastoliť niektoré aktuálne problémy vyplývajúce z Jednotného programu spoločenských vied po XV. zjazde KSČ a zároveň je ďalším pokusom o široký interdisciplinárny prístup pri skúmaní takej zložitej problematiky, ako sú socialistické životné potreby.

Úvodné slovo predniesol vedúci Oddelenia pre riadenie spoločenskovedných pracovísk SAV, člen korešpondent ČSAV V. Círbes. Vo svojom vystúpení poukázal na nevyhnutnosť integrácie síl spoločenskovedného frontu, ktorá vyplýva z jeho priameho zapojenia do spoločensko-politického procesu. Základné charakteristiky, ktoré určujú postavenie a úlohy spoločenských vied v rozvinutej socialistickej spoločnosti, sú plánovitosť, efektívnosť a kvalita. Pre zabezpečenie plnenia aktuálnych úloh v rámci spoločenských vied bol vypracovaný Jednotný program spoločenských vied po XV. zjazde KSČ.

V ďalšej časti svojho vystúpenia sa V. Círbes zaoberal kategóriou potreby, potrebami človeka v rozvinutej socialistickej spoločnosti, ich diferenciaci-

ciou a hierarchiou, vzájomným vzťahom potrieb a výroby v súvislosti s formovaním socialistického človeka a jeho všestranným harmonickým rozvojom. Zdôraznil, že výskum potrieb v socialistickej spoločnosti vyžaduje komplexné riešenie z hľadiska rôznych vedných disciplín. Pôjde predovšetkým o kvalitnú tímovú prácu vedcov z rôznych odborov vied.

Na záver svojho vystúpenia V. Čirbes vyzdvihol aktívnu účasť spoločenských vied v ideologickom zápase, ktorý je súčasťou celkového politického zápasu našej strany o vybudovanie rozvinutej socialistickej spoločnosti.

Referát *Socialistické životné potreby a rozvoj socialistickej spoločnosti* predniesol doc. PhDr. J. Suchý, CSc. (Výskumný ústav životnej úrovne v Bratislave). Pokúsil sa v ňom o dialektickomaterialistickú definíciu kategórie potreby a súčasne poukázal na zložitosť tejto problematiky. Ľudské potreby tvoria významný moment dynamiky rozvoja spoločnosti. Na jednej strane objektívne podmieňujú činnosť subjektu, na druhej strane je však ich pôsobenie usmerňované samým subjektom, a to či už kolektívnym alebo individuálnym. Potreby rozdeľuje na uvedomelé a neuvedomelé.

V ďalšej časti referátu autor dokazoval, že teoretická analýza kategórie potreby vyžaduje výskum miesta potrieb v živote individua a spoločnosti, ako aj obsahu kategórie potreby. Na jednej strane vystupujú potreby ako motívy konania, na druhej strane sú motivované. Obsah a forma potrieb, podľa autora, závisí od ich nositeľa, pretože sú subjektovo-objektovej povahy.

Klasifikácia potrieb je zatiaľ v teoretickej literatúre nejednotná. Potreby sa klasifikujú podľa subjektu potrieb, druhu potrieb, štruktúrnej zložitosti potrieb a podľa uspokojovania potrieb. Okrem toho sa potreby rozdeľujú na spoločensky uznávané, ekonomické potreby atď. Podľa dĺžky ich existencie na dlhodobé a krátkodobé potreby.

Na záver svojho vystúpenia J. Suchý správne poukázal na to, že pre formulovanie hlavných zásad budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti nie sú potreby jediným východiskom, ale tvoria jeden z dôležitých faktorov socialistického spôsobu života.

Ďalší referát predniesol predseda Slovenskej filozofickej spoločnosti pri SAV, doc. PhDr. R. Šíma, DrSc., (FFUK) na tému *Filozofické aspekty formovania potrieb socialistického človeka*. Autor sa pokúsil o horizontálnu a vertikálnu analýzu kategórie potreby ako subjektovo-objektovej kategórie, ktorú vyhradzuje pre oblasť človeka a spoločnosti. Podľa neho všeobecná definícia kategórie potreby nezahŕňa len ľudskú stránku, a preto treba špecifikovať kategóriu potreby z hľadiska spoločnosti a človeka. Z tohto aspektu vydeľuje autor potreby fyzické, spoločenské a duchovné.

V ďalšej časti referátu analyzoval R. Šíma problém uvedomovania si potrieb, ich objektívny základ, proces ich zosubjektívňovania, vplyv potrieb na evolúciu ľudskej aktivity, vplyv špecificky ľudských potrieb na modifikáciu biologických potrieb, vzájomný vzťah a podmienenosť sociálnych a biologických potrieb, ako aj špecifikum tvorivých potrieb so zameraním na kultúrne potreby a ich uspokojovanie.

Zvláštnu pozornosť venoval autor dialektike výroby a spotreby, kde je na jednej strane cieľom výroby uspokojovanie potreby, teda v určitom zmysle výroba determinuje potreby, na druhej strane však potreby stimulujú výrobu. Ide tu predovšetkým o spoločenské potreby, nemožno však z tohto vzťahu absolútne vylúčiť ani individuálne potreby.

V závere svojho referátu R. Šíma rozoberal rozumné a správne potreby, vyššie a nižšie potreby, a to v súvislosti so vzťahom k práci ako základnej životnej potrebe. Z tohto aspektu sa zaoberal problémom deľby práce, odmeňovaním prácou ako aj problémami súvisiacimi s tvorivou prácou, ktoré sú úzko späté s problémami kvality potrieb.

PhDr. V. W á g n e r, CSC., [FFUK] predniesol koreferát *Konfrontácie marxistickej sociologickej koncepcie potrieb*. Analyzoval v ňom význam vedec-kotechnického pokroku v období socializmu pre uspokojovanie potrieb. Zároveň kriticky prehodnocoval názory niektorých západných autorov (Kovačič, Marcuse atď.) na súčasnú technickú vyspelú spoločnosť. Podľa autora musí marxizmus pre fundované riešenie svojich problémov veľmi dobre poznať názory a argumenty svojich protivníkov, ale zároveň musí vypracovať vlastný pozitívny projekt daného problému. Z tohto hľadiska poukázal na nerozpracovanosť marxistickej sociológie potrieb. Sam pojem potreba nie je zatiaľ jednoznačne definovaný ani v súčasných marxistických prácach. Je potrebné tiež hlbšie analyzovať proces formovania potrieb — sociálno-psychologická koncepcia, skúmať prírodnú a spoločenskú stránku potrieb. Podľa V. Wágnera pri analýze potrieb treba mať na zreteli, že socialistická spoločnosť pôsobí tak na štruktúru, ako aj na dynamiku potrieb. V historickom vývine sa mení aj subjekt potrieb, ktorého aktivita závisí od sociálno-politickej klímy.

Autor rozdeľuje potreby na objektívne a subjektívne. Dokazuje, že socializmus vniesol podstatné zmeny do chápania potrieb človeka. Uspokojovanie potrieb úzko súvisí s problémom konzumnosti a rozumnosti potrieb. V socialistickej spoločnosti možnosť konzumného človeka existuje, treba sa však usilovať o to, aby sa jednotlivé potreby nestali cieľom, ale prostriedkom všestranného harmonického rozvoja socialistického človeka.

Koreferát *K štruktúre potrieb z psychologického aspektu* predniesol prof. PhDr. T. P a r d e l, DrSc., [Psychologický ústav FFUK]. Rozoberal v ňom psychologickú teóriu potrieb. Základné pojmy, z ktorých pri analýze potreby vychádzal, sú aktivácia, smerovosť a cieľovosť. Zároveň potreby rozdelil podľa vertikálnej úrovne na potenciálne, aktuálne a konkrétne. Základnou konkrétnou príčinou aktivity subjektu je motív.

V ďalšej časti príspevku T. Pardel rozoberal charakteristiku potrieb. Človek vo svojej činnosti vchádza do vzťahu s predmetným svetom, sociálnym svetom a kultúrnym svetom. Z tohto aspektu autor ďalej analyzoval dynamiku potrieb, predmetnosť potrieb a poľudštenie potrieb.

V závere svojho vystúpenia autor uviedol jednu z možných klasifikácií potrieb, závisiacu od teoretickej platformy a subjektívneho stanoviska. Celkove rozlišuje 923 potrieb, ktoré rozdelil do štyroch základných skupín: 1. existenčné potreby, 2. potreby prostredia, 3. potreba kultúrneho a sociálneho prostredia, 4. potreba sebautvárania. Ich rozvíjanie v socialistickej spoločnosti má veľký význam pre formovanie socialistického človeka.

Po referátoch a koreferátoch pokračovala konferencia ďalšími vystúpeniami.

V príspevku doc. Ing. E. Tkadlečka, CSC., a Ing. E. Bauerovej (Výskumný ústav životnej úrovne v Bratislave) *Spoločenské ovplyvňovanie potrieb z hľadiska procesu formovania socialistického života* sa analyzovala dynamika rozvoja potrieb v rozvinutom socializme z hľadiska ich kvality a štruktúrnej zmeny. Rozoberal sa zákon rastu potrieb, vychádzajúci z mate-

riálnych podmienok, spoločenských pomerov a úrovne vedomia jednotlivca. Autori ďalej poukázali na akceleráciu vývinu potrieb, vyplývajúcu zo súčasných podmienok komunikácie a informácie, ako aj na mieru bezprostrednosti zospoločenšťovania potrieb, ktorá urýchľuje socializáciu potrieb. Týka sa to tak základných, ako aj vyšších potrieb.

V ďalšej časti príspevku autori rozoberali úlohu spoločenských faktorov pri formovaní potrieb, ako je zvyšovanie kultúrnej a vzdelanostnej úrovne, vyššia úroveň sebapoznávania, etická a estetická výchova, spoločenská preferencia hodnôt atď.

Záverečná časť bola venovaná problematike zospoločenšťovania potrieb, kde má dôležitú úlohu riadenie spoločenských procesov a stimulácia.

Ing. D. C á k o v á, CSC., (Ústav zdravotnej výchovy, Bratislava) predniesla príspevok *K otázke zdravia*, v ktorom zdravie charakterizovala ako základnú individuálnu potrebu jednotlivca. Špecifickosť tejto potreby je podľa autorky v tom, že je ťažko vyčísliteľná ekonomicky. Jej rozvoj je závislý od stavu lekárskeho vied, od úrovne obyvateľstva a od politického systému. Rozvinutá socialistická spoločnosť zabezpečuje plánovite rozvoj tejto potreby, a to od individuálneho človeka až po zabezpečovanie zdravého životného prostredia, ktoré je neoddeliteľnou súčasťou života socialistickej spoločnosti.

Príspevok PhDr. M. H r a b o v s k é h o (Psychologický ústav FFUK) *Empirická analýza štruktúry potrieb* bol venovaný empirickému základu pri analýze hierarchie potrieb. Autor vychádza zo základného vzťahu zážitok potreby — poznanie potreby. Z hľadiska zážitku potreby vydeľuje také kategórie, ako sú úspech, byť užitočný, životný ideál, usporiadanie prostredia, životný program, usporiadanie mikroprostredia. Všetky kategórie zaraďuje pod aktuálne potreby. V ďalšej analýze potom uvádza jednu z možných hierarchií potrieb: fyziologické, usporiadanie rodinného života, láska—neha, životný program, spoločenská užitočnosť, svetonázor, nezávislosť, členstvo v skupine, priateľstvo. Medzi najzákladnejšie vydeľuje fyziologické potreby, usporiadanie rodinného života a spoločenské uznanie.

Dr. V. V o n k o m e r, CSC., (Armádne vedeckovýskumné pracovisko v Bratislave) v príspevku *Socializačné činitele osobnosti* analyzoval základné činitele sociálneho vývinu človeka v súvislosti so všestranným harmonickým rozvojom človeka v rozvinutej socialistickej spoločnosti. Zameral sa na problémy riadiacej činnosti, jej optimalizácie, ako aj na problémy rozvíjania psychologickej činnosti.

Večer sa uskutočnila diskusia za okrúhlym stolom, ktorú viedol doc. PhDr. J. S u c h ý, CSC. a doc. PhDr. R. Š í m a, DrSc. Diskusia bola zameraná na ďalšie prehĺbenie analýzy kategórie potreby z hľadiska rôznych vedných disciplín. Rozoberala sa práca ako potreba, konzumné prvky v socialistickej spoločnosti, problémy uvedomovania potrieb, vývoj potrieb socialistickej osobnosti, ako aj perspektívy všeobecného rozvoja potrieb. Diskutujúcich zaujal najmä axiologický aspekt potrieb, ktorému sa v diskusii venovala značná pozornosť. S podnetnými názormi vystúpili J. Suchý, R. Šíma, A. Sirácky, J. Bodnár, J. Jančovičová, V. Bauch, J. Pašiak, O. Mošner, I. Okáli. Neformálna diskusia za okrúhlym stolom značne prehĺbila pohľad na zložitú problematiku potrieb a zároveň nastolila potrebu ďalšieho komplexného interdisciplinárneho výskumu tejto problematiky.

1. 11. 1977 pokračovala konferencia koreferátom prof. Ing. F. H r o n -

s k é h o, CSc., [Výskumný ústav životnej úrovne v Bratislave] na tému *Funkcia a význam potrieb v rozvoji potrieb ekonomiky a životnej úrovne*. Autor v ňom považuje potreby za príčiny vzťahov človeka. Analyzujúc objektivitu potrieb, ich podstatu a uspokojovanie, zameril sa na ich ekonomický aspekt, ktorý je úzko spätý s miestom a funkciou potrieb v životnej úrovni. Z tohto aspektu rozdelil potreby do troch základných skupín: 1. fyzické potreby, 2. potreby uspokojované materiálnymi objektmi a 3. kultúrne potreby. Z tohto aspektu analyzoval aj účelnosť potrieb a ich prvotnosť vo vzťahu k rozvíjaniu životnej úrovne.

V ďalšej časti koreferátu F. Hronský rozoberal vzťah medzi potrebou, spotrebou a životnou úrovňou. Poukázal na zásadný rozdiel medzi socialistickou a komunistickou spoločnosťou pri uspokojovaní potrieb. Kým v socialistickej spoločnosti dochádza k nasýteniu uspokojovania niektorých potrieb, v komunistickej spoločnosti pôjde o určenie priemeru uspokojovania potrieb a to samozrejme, nie akýchkoľvek potrieb. Dôležitú úlohu bude pritom mať samozrejme spoločenské uznanie potrieb. Predpokladá sa pritom značné zblíženie spoločenských a individuálnych záujmov.

V závere svojho vystúpenia autor načrtol určitú klasifikáciu ekonomických faktorov z hľadiska uspokojovania potrieb.

Prof. Dr. A. J u r o v s k ý, DrSc., [Československý výskumný ústav práce v Bratislave] v príspevku *Štúdium procesov adaptácie človeka na prácu* z psychologického hľadiska analyzoval prácu ako potrebu s jej najdôležitejšími komponentmi. Zdôraznil, že každý jednotlivec sa musí vyrovnáť s prácou na úrovni senzorickej, motorickej a kognitívnej. Jedným z dôležitých faktorov práce v socialistickej spoločnosti je zárobok, ktorý má aspekt ekonomický, právny a psychologický. Každý jedinec sa musí vyrovnáť so zárobkom z hľadiska sociálnej determinácie, z hľadiska uspokojovania potrieb a z hľadiska záujmových kritérií. Potreby vo vzťahu k zárobku autor rozdelil do siedmich skupín, ktoré analyzoval podľa výšky zárobku, kvality a efektívnosti ich uspokojovania.

Doc. Ing. M. K u l č á k o v á, CSc., [VŠE Bratislava] vo vystúpení *Potreby a spotreby* analyzovala základný vzťah medzi potrebou a spotrebou. Pri analýze vychádzala z tézy — uspokojovanie potrieb vyvoláva ďalší rozvoj potrieb, ktoré majú slúžiť k ďalšiemu rozvoju fyzických a duševných síl človeka. Práve rozvinutá socialistická spoločnosť má a musí formovať kvalitatívne nové potreby, ktoré naďalej prispievajú k všestrannému harmonickému rozvoju človeka.

V ďalšej časti svojho vystúpenia rozoberala autorka úlohu spotreby pri rozvíjaní potrieb, problém nasýtenosti základných potrieb, diferenciáciu a individualizáciu potrieb, ako aj vplyv spotreby na životné prostredie a spôsob života.

Príspevok *Životné prostredie ako súčasť životných potrieb človeka* predniesol PhDr. J. L e t a š i, CSc. [ÚFS SAV]. Životné prostredie vymedzil ako základnú potrebu v dialektickom vzťahu spoločnosť—človek—príroda. Pritom zdôraznil, že životné prostredie nemožno chápať len ako prirodzený fenomén, ale aj ako spoločenskovedný fenomén. Z tohto hľadiska sa človek v súčasnom období prudkého vedeckotechnického pokroku stáva zodpovedným činiteľom za životné prostredie.

Dr. E. M a l á, CSc., [Výskumný ústav kultúry v Bratislave] v príspevku

Kultúrne potreby sa zamerala na problém uspokojovania duchovných potrieb, ktoré majú zabezpečovať intelektuálny rozvoj človeka. Analyzovala pritom možnosť uspokojovania kultúrnych potrieb v dvoch aspektoch — v domácom prostredí a mimo domáceho prostredia. Z tohto aspektu rozoberala pojem voľného času, ktorý nezávisí len od skracovania pracovného času, ale aj od kvality služieb, ktoré je socialistická spoločnosť schopná zabezpečovať.

Doc. dr. J. Pašiak, CSC., (USTARCH SAV) v príspevku *Potreby a spoločenská prax* skúmal niektoré základné problémy sociálneho plánovania v súvislosti s teritoriálnym plánovaním, vzťah kolektívu k teritoriálnemu spoločenstvu, ako aj problém prenikania nových vedeckých poznatkov do spoločenskej praxe. Časť svojho vystúpenia venoval autor väzbe medzi potrebami a ich ekonomickými a sociálnymi podmienkami.

Prom. sociológ I. Kusý (ÚSTARCH SAV) predniesol príspevok *Uspokojovanie kultúrnych potrieb v mieste bydliska*. Analyzoval v ňom súčasný stav a problémy možnosti uspokojovania kultúrnych potrieb na dedine a v nových mestských rajónoch.

PhDr. T. Kollárik, CSC., (FFUK) v príspevku *Práca ako potreba* rozoberal prácu ako jednu zo základných potrieb človeka. Skúmal postavenie práce v hierarchii hodnôt človeka a jej vzťah k takým faktorom, ako je seba-realizácia a sociálny styk.

Mgr. J. Bunčák (Ústav ekonomiky a organizácie stavebníctva v Bratislave) vo svojom vystúpení *Sociálne potreby v stavebníctve* analyzoval súčasnú situáciu problematiky potrieb v stavebníctve so zameraním na ručnú a namáhavú prácu v tomto odbore. V súvislosti s potrebami v stavebníctve sa zaoberal zospoločensňovaním potrieb, vzťahom jednotlivca a kolektívu, ako aj kolektívne objektivizovanými sociálnymi potrebami.

Na záver vystúpil doc. PhDr. J. Suchý, CSC., ktorý v krátkosti zhrnul prínos jednotlivých vystúpení, zaujal stanovisko k niektorým otvoreným problémom a hlavne zdôraznil nevyhnutnosť hľadania cesty k vzájomnému zblíženiu stanovísk v jednotlivých vedných disciplínach pri riešení problému potrieb, a tým aj nevyhnutnosť ďalšieho interdisciplinárneho výskumu v tejto oblasti.

Záver konferencie urobila PhDr. J. Jančovičová, CSC. Vyzdvihla význam konferencie ako dôstojný príspevok k oslavám VOSR niekoľkých významných spoločenskovedných spoločností a inštitúcií. Konferencia splnila úlohy, ktoré si vytýčila a jej závery sa využijú pri realizácii opatrení pre spoločenskú prax. Účastníci konferencie vyslovili názor, že v podobných interdisciplinárnych akciách treba pokračovať pravidelne a v budúcnosti by sa malo také podujatie pripraviť k problematike hodnotových orientácií. Bola tiež vyslovená požiadavka v rámci SAV vytvoriť nadodborový pracovný tím, ktorý by výskum problematiky socialistických životných potrieb ďalej prehľboval a rozvíjal. Bolo doporučené materiály konferencie vydať vo forme zborníka, ktorý by slúžil ako najaktuálnejšia orientácia v rozpracovávaní socialistických životných potrieb v rozvínutej socialistickej spoločnosti.

Ján Dubnička